

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING MATEMATIK SAVODXONLIGINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY MEZONLARI.

Xudoyberdiyeva Aziza Iroilovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi.
Xudoyberdiyevaaziza911@gmail.com.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17346463>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinflar o'quvchilarining matematik savodxonligini baholashda zamonaviy yondashuvlar yoritilgan. Matematik kompetensiyani shakllantirishda an'anaviy va zamonaviy baholash mezonlari solishtirilib, o'quvchilar tafakkurini chuqur tahlil qilishga imkon beruvchi mezonlar tahlil qilingan. Shuningdek, baholashda raqamli texnologiyalarning o'rni va amaliy yondashuvlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: matematik savodxonlik, baholash mezonlari, boshlang'ich ta'lim, raqamli baholash, formativ baholash, kompetensiyaviy yondashuv.

Annotation: This article explores modern approaches to assessing mathematical literacy among primary school students. It compares traditional and innovative assessment criteria in the context of developing mathematical competencies. The study also highlights the role of digital technologies and practical strategies in effective assessment and student-centered learning.

Keywords:

mathematical literacy, assessment criteria, primary education, digital assessment, formative assessment, competency-based approach.

Аннотация: В статье рассматриваются современные подходы к оценке математической грамотности учащихся начальных классов. Проведено сравнение традиционных и инновационных критериев оценки, направленных на развитие математической компетентности. Также анализируется роль цифровых технологий и практических методов в процессе оценки знаний учащихся.

Ключевые

слова:

математическая грамотность, критерии оценки, начальное образование, цифровая оценка, формативное оценивание, компетентностный подход.

Zamonaviy ta'limda asosiy maqsad — faqat bilim berish emas, balki o'quvchining **kompetensiyasini**, ya'ni **bilimni amaliyotda qo'llash ko'nikmasini** shakllantirishdir. Ayniqsa, boshlang'ich ta'limda matematika faniga oid savodxonlik o'quvchining mantiqiy fikrlashi, muammoli vaziyatda to'g'ri qaror qabul qilish, hayotiy vaziyatlarda bilimdan foydalanish darajasi orqali baholanadi. Shu bois, matematik savodxonlikni baholashda yangi yondashuvlar, aniq va tizimli mezonlar zarur bo'lib bormoqda.

Matematika darslarida o'quvchilarga topshiriqlar berish bilan birga ularni mustaqil topshiriqlar tuzishga o'rgatish ularning aqliy faoliyatini o'stirishga, mustaqil fikrlash qobiliyatining rivojlanishiga, kreativ yondasha olishga, o'rgangan nazariy bilimlarini amaliy jarayonlarda qo'llay olish bilan birga matematik savodxonliklarining oshishiga xizmat qiladi. Masalan: Berilgan masalaga teskari masala tuzing, yig'indi berilganda ayirmasi ushbu yig'indiga teng ifoda tuzing, sonlarni o'sish tartibida joylashtiring, mos amallarni qo'yib ifoda tuzing, shaklda nechta uchburchak bor, geometrik shakllardan manzara hosil qiling, shakllarning teskari tomonlaridan yangi shakl hosil qiling, berilgan sonning bo'luvchilarini

qatnashtirib murakkab ifoda tuzing. Ushbu topshiriqlardan dars davomida, guruh bilan yoki individual tarzda qo'llash darsning samaradorligini oshiradi.

Tahlil va natijalar: Hozirgi kunda respublikamizda ta'limning sifat va samaradorligini oshirish masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bunday e'tibor barcha ta'lim sohasida faoliyat yuritayotgan pedagoglar zimmasiga ulkan mas'uliyat yuklaydi. Xususan, dars jarayonida o'quvchilarga sifatli ta'lim berish uchun uning qiziqarli va jonli o'tishiga, barcha o'quvchilarning faol ishtirokiga erishish, turli metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Matematik savodxonlik — bu o'quvchining matematik tushunchalarni anglash, ularni real hayotda qo'llay olish, mantiqiy fikrlash va matematik til orqali fikr bayon qilish qobiliyatidir. Matematik savodxonlik bugungi ta'limda faqat matematik formulalarni yod olish yoki sonlarni hisoblash bilan cheklanmaydi. U:

- bilimni qo'llay olish,
- masalani tushunish va hal qilish,
- tafakkur qilish,

-matematik til orqali muloqot qilish kabi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. 2022-yilda Xalqaro PISA tadqiqotining asosiy yo'nalishlaridan biri aynan **matematik savodxonlik** bo'lib, unda o'quvchilarning bilim darajasi emas, balki **hayotiy vaziyatlarda matematik tafakkurdan foydalanish qobiliyati** sinovdan o'tkazildi. Shu sababli bizning boshlang'ich ta'limda ham bu yondashuvni shakllantirish zarur.

Matematik savodxonlikni shakllantiruvchi kompetensiyalar

Boshlang'ich sinf o'quvchisida matematik savodxonlik quyidagi kompetensiyalar orqali shakllanadi:

Kompetensiya turi	Misol
Axborotni tushunish	Masala shartini o'qib, undan zarur ma'lumotni ajratish
Model tuzish	Matndagi muammoni chizma, jadval yoki matematik ifoda bilan ifodalash
Yechim topish	Mos matematik amallarni tanlash va bajarish
Izohlash va asoslash	Yechim bosqichlarini og'zaki/ravon bayon qilish
Natijani baholash	Yechimning to'g'riligini tekshirish, boshqa usullarni ko'rib chiqish

Ushbu kompetensiyalarni baholash uchun oddiy testlar yetarli emas, balki murakkabroq vazifalarni rejalashtirish kerak.

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tomonidan tavsiya etilgan baholash mezonlari 3 asosiy turga ajratilgan:

Dastlabki baholash (diagnostika) – o'quvchilarning boshlang'ich bilim darajasini aniqlash;

Joriy (formatif) baholash – o'quv jarayonida doimiy tahlil qilish, yo'naltirish;

Yakuniy baholash (summativ) – ma'lum mavzu yoki chorak bo'yicha umumiy natijani ko'rsatish.

Baholashda faqat ball qo'yish emas, balki **o'quvchini kuzatish, fikriga e'tibor berish, og'zaki va yozma tahlilni** inobatga olish muhim.

1. Og'zaki muloqot asosida baholash

O'qituvchi savol beradi: "Nega bu amalni tanlading?", "Qanday xulosa chiqarding?"

O'quvchi fikrini izohlaydi.

2. Baholash varaqalari (rubrikatorlar)

Har bir topshiriq bo'yicha **kutilgan natija** va unga mos **darajalar** belgilanadi.

Xulosa: Boshlang'ich ta'limda matematika fani o'quvchilarning tafakkurini rivojlantirish, muammoli vaziyatlarni yechish, mantiqiy xulosa chiqarish va hayotiy masalalarga to'g'ri yondashuv shakllantirishda asosiy fanlardan biri hisoblanadi. Shu sababli, ushbu fanni o'qitish jarayonida faqat bilim berish emas, balki bu bilimlarni **real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatini shakllantirish** muhim vazifa bo'lib qolmoqda. Matematik savodxonlik — bu sonlar va amallarni bilishdan ko'ra kengroq tushuncha bo'lib, unda o'quvchining **mustaqil fikrlashi, tanqidiy qarashlari, muammoni anglash va izchil yechishga urinishlari** asosiy o'rinni egallaydi. Shu bois, baholash jarayoni ham bu mezonlarga mos holda o'zgartirilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Isamitdinov.S. "Ta'lim va innovatsion usullar" uslubiy tavsiyanoma. Toshkent. RTM, 2005 yil.
2. Nasurlayeva .Y. F. BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING MATEMATIK SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA NOAN'ANAVIY METODLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.
3. Qosimov F.M. Fayzullayeva S.N. BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING MATEMATIK SAVODXONLIGINI O'STIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI
4. Tursunova, G. (2021). Matematika darslarida formatif baholash amaliyoti. Ilm va taraqqiyot